

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах

2020 р., № 72, Т. 1

Збірник наукових праць

виходить шість разів на рік

Головний редактор:

Сущенко А. – доктор педагогічних наук, професор

Заступник головного редактора:

Сущенко Л. – доктор педагогічних наук, доцент

Редакційна колегія:

Захаріна Є. – доктор педагогічних наук, професор;

Іваницький О. – доктор педагогічних наук, професор;

Кочарян А. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Пагута М. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Сущенко Т. – доктор педагогічних наук, професор;

Даріуш Скальські – доктор педагогічних наук
(Республіка Польща).

Технічний редактор: Ю. Ковальчук

Дизайнер обкладинки: А. Юдашкіна

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній
школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.].
Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 72. 144 с. Т. 1.

Сайт видання:

www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua

Засновник:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія KB № 15844-4316P від 16.10.2009 р.

Видавництво і друкарня –
Видавничий дім «Гельветика»

69002, м. Запоріжжя, вул. Олександрівська 84, оф. 414
Телефони: +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934-48-28,
+38 (097) 723-06-08

E-mail: mailbox@helvetica.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.

**Входить до Переліку наукових фахових видань
України (категорія «Б») з педагогічних наук
(спеціальності: 011. Освітні, педагогічні науки,
012. Дошкільна освіта, 013. Початкова освіта,
014. Середня освіта, 015. Професійна освіта,
016. Спеціальна освіта) відповідно до Наказу МОН
України від 17.03.2020 № 409 (додаток 1).**

**Журнал включено до міжнародної
наукометричної бази Index Copernicus International
(Республіка Польща)**

Видання рекомендовано до друку
та поширення через мережу Internet
Вченою радою
Класичного приватного університету
(протокол № 7 від 29.04.2020 р.)

Усі права захищені.
Повний або частковий передрук і переклади дозволено
лише за згодою автора і редакції.
При передрукуванні посилання на збірник наукових праць
«Педагогіка формування творчої особистості
у вищій і загальноосвітній школах»
обов'язкове.

Редакція не обов'язково поділяє думку автора
і не відповідає за фактичні помилки,
яких він припустився.

Адреса редакції:
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б.
Телефони/факс: +38 098 24 61 364.

Здано до набору 08.04.2020.
Підписано до друку 05.05.2020.
Формат 60×84/8. Цифровий друк. Наклад 150 пр.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

М. М. Гуляєва

АКАДЕМІЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У НІМЕЧЧИНІ:
ЗМІСТОВИЙ ДИСКУРС В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ.....6

С. О. Лавренко, А. В. Федорова

РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ У СВІТОВІЙ
ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ.....13

М. Є. Мартьянова

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ
АЛЕНА ТА ОЛІВ'Є РЕБУЛА.....17

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ

В. В. Апухтіна

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПОГЛЯДІВ НА ПОНЯТТЯ «КЕРІВНІ ФУНКЦІЇ»
В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....22

О. О. Беспалова, Т. В. Бугаєнко, О. В. Ласточкіна, Ю. А. Курнишев, М. О. Лянной

ТЕОРЕТИЧНИЙ СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СПЕЦІАЛІСТІВ
З ЕРГОТЕРАПІЇ ДО РОБОТИ З ПАЦІЄНТАМИ ІЗ ПОЛІТРАВМАМИ.....27

Г. В. Бєльська, О. В. Коваленко, Т. Ю. Шинкар

ЯКІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС:
ПАРАМЕТРИ ВИМІРУ ТА МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД.....33

Н. Л. Височіна, Л. М. Гуніна, А. А. Дяченко, С. В. Власко, А. Е. Антонюк

ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ УДОСКОНАЛЕННЯ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЗЮДОЇСТІВ.....40

О. П. Демченко, М. О. Давидова, І. О. Ларіна

РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СФЕРІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....47

О. Б. Жильцов, А. С. Карпенко

ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЙНО-НАВЧАЛЬНИХ
ПІДРОЗДІЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ.....54

Н. М. Заячківська, Ю. М. Козловський

ПРОГНОСТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ДИДАКТИКИ:
ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД.....58

Г. Б. Лоїк

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....63

І. В. Осіпова, В. В. Пастернацький, В. А. Бандура

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ФІТНЕС).....68

<i>І. В. Осіпова, В. А. Бандура, В. В. Пастернацький</i> ОПТИМІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАНЯТЬ ВОЛЕЙБОЛОМ.....	73
<i>Ю. М. Полулященко, Г. В. Толчєва, В. Г. Саєнко</i> ПАТРІОТИЗМ І СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК СІМЕЙСТВО ІНДИКАТОРІВ ПЕДАГОГІЧНОГО НАЛАШТУВАННЯ ЛЮДИНИ НА ДІЮ.....	78
<i>Т. В. Рудюк</i> ОСМИСЛЕННЯ РОДИННОЇ ЛЕКСИКИ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО (КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНИСНИЙ АСПЕКТ).....	89
<i>В. І. Тернопільська</i> ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	94
<i>Т. Е. Швець</i> ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ТЬЮТОРСЬКОГО ПРОЦЕСУ І ТЬЮТОРСЬКОГО СУПРОВОДУ.....	99

ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА

<i>Г. В. Войтків</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ЧАСОМ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТАХ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИКИ.....	105
<i>Ю. О. Глінчук</i> ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ УЧНІВ, ЩО ЗУМОВЛЮЮТЬ ЧАСТОТУ ВИПАДКІВ ФІЗІОЛОГІЧНОГО ТРАВМАТИЗМУ.....	111
<i>А. А. Дробін</i> ТЕХНОЛОГІЯ ВІДБОРУ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЗНАНЬ КОГНІТИВНОГО КОМПОНЕНТА ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	116
<i>Н. Г. Кьон, Тун Лінгге</i> ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК СПІВУ В ШКОЛЯРІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ.....	120
<i>І. М. Мойсеєнко</i> СТРАТЕГІЯ, ЩО СПРЯМОВАНА НА РІШЕННЯ ВЕСТИБУЛЯРНИХ ПРОБЛЕМ У ДИТИНИ З РАС.....	125
<i>М. М. Москалець, С. В. Майданенко</i> БУЛІНГ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	131
<i>Н. М. Павлюк</i> ІНТЕГРАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЗМІСТУ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ.....	135
<i>С. І. Якименко</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ У ДІТЕЙ 5–8 РОКІВ.....	139

УДК 37.017.4:37.015.6

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.72-1.14>

Ю. М. Полулященко

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри олімпійського та професійного спорту
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

Г. В. Толчева

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри олімпійського та професійного спорту
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

В. Г. Саєнко

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри олімпійського та професійного спорту
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

ПАТРІОТИЗМ І СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК СІМЕЙСТВО ІНДИКАТОРІВ ПЕДАГОГІЧНОГО НАЛАШТУВАННЯ ЛЮДИНИ НА ДІЮ

Статтю присвячено розгляду патріотизму і соціального капіталу за зв'язками і механізмами їх ментального походження, що прискорюють виховну, освітню і педагогічну діяльності на шляху до налагодження в Україні ринкових процесів. Прискорення підтверджується, якщо проявляє себе сполука функції нематеріального активу патріотизму, функції генерації додаткової вартості соціального капіталу і виховної функції розвитку конкурентоспроможної людини. Засобом існування пошукового зв'язку слугує індикатор розвитку події, нації чи людини, що досягається завдяки зовнішньому педагогічному впливу. Зовнішнє середовище для освітньої системи формує основи, які за ринковим сприйняттям реальності утвердження суспільних процесів дає змогу сприйняти як об'єктивні, бо народногосподарська система переводиться на демократичні основи, а виокремлена галузь передає в аналіз вмотивовані зразки розвитку в людині патріотизму і соціального капіталу як феномени підсилення продуктивних можливостей суспільства. Патріотизм за своїм первинним походженням і сплавом функцій поєднує в собі компоненти єдності, сили і стійкості нації за прикметами сприйняття природності оточення та відтворення соціальних рис приналежності до генотипу, звичаїв, язика, глибинного почуття любові до Батьківщини і беззавітного служіння їй і своєму народу, використовуючи для цього рушійні стани та розмаїття можливостей людського ресурсу; соціальний капітал за такими самими вимогами поєднує у собі відношення до компонентів соціально-економічних обставин і умов накопичення групового ресурсу шляхом встановлення зв'язку між економічним розвитком суспільства і розміром сукупного капіталу, що узгоджуються з домінантами соціально-економічного укладу, релігійно-ідейних та матеріально-споживчих цінностей; освітня система поєднує в собі функцію організатора виховного та педагогічного впливу на людину, виступаючи в ролі консолідатора процесів розвинення гармонійних починань сприйняття реальності персоніфікаторами патріотизму і соціального капіталу за ринковою спрямованістю держави на відтворення життєзабезпечення.

Ключові слова: патріотизм, соціальний капітал, ринкове відтворення, індикатор розвитку, функція розвитку події.

Постановка проблеми. Руйнування інститутів регулювання відносин, що відтворювалися за ідеологією СРСР майже століття, вивело населення України до сприйняття таких форм патріотизму, які не є відтворенням сутності за ознаками соціального капіталу. Тому життєзабезпечення здійснюється винятково за космополітичним напрямком руху, і це збурило і вивело думку більшості його прихильників за межі відтворення українського народу на національних етнічно-культурних складниках, відволікло достатню масу працівників, що здобули в державі кваліфікацію, від об'єктів суто виробничих галузей економіки чи перевело їх у

стан заробітчан, які шукають тимчасову роботу чи знаходять прихисток на виробничих об'єктах в інших країнах та на інших континентах. Явище, яке пов'язується з відтоком робочої сили за кордон, посилюється з кожним днем, а тому розвиток свідомості громадян держави треба прискорити і перевести на ясні, науково обґрунтовані і якісно нові положення, що відтворюються за принципами політико-культурного просвітництва, яке притаманне публічній сфері. До цього ж є й інша проблема – збереження соціального самопочуття того населення, що залишається на території України, але потерпає від процесів зміни ціннос-

тей, перебудови ближнього соціального оточення, переконструювання владних, забезпечувальних і управлінських структур держави, переорієнтації макроструктури на індекси, індикатори, критеріальні оцінки діяльності і настанови за нехарактерними і неприйнятними ознаками. Турбує частину населення також неузгодженість властивостей та обов'язків обраних представників влади, що впливає на індекс розвитку людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Політико-педагогічне освітнє середовище України в останні часи підлаштовує розумовий розвиток, психічне укріплення і процеси соціалізації людини під сутність економік на свій розсуд, бо суспільство відмовляється від системи планово-управлінського розподілу і переходить до налагодження ринкових засобів присвоєння цілющої речовини, товарів і послуг, де домінує процес недержавного привласнення доходу. Більш широко про таке йдеться в джерелах [12; 18; 44] та ін. За переконанням дослідників у досліджуваному середовищі дедалі частіше мають сприйматися в сукупності поняття, які до моменту налагодження ринкових відносин не мали ні теоретичного значення, ні структурного визнання, ні практичного сенсу для застосування. У викладі йдеться про ті з них, що є похідними від цінностей «Патріотизму» і «Соціального капіталу», які розглядаються у зв'язку, бо визначення їх змісту підлаштовується під ринкове середовище, що за організаційною основою означає проведення ревізії і уточнення функціональних особливостей сфер налагодження соціального зв'язку і облаштування виробничих об'єктів, що існують в останні десятиліття в іншому якісному оточенні. У цьому переліку щодо визначення феномена «Патріотизм» і шляхів накопичення його ресурсу на видне місце просуваються такі їх різновиди, якими є *довіра колективна, кумуляція професійна, пасіонарність національна, патріотизм корпоративний* тощо, що очікує перегляду і свого методологічного змісту, і нової функціональної орієнтації, і рольової концепції взаємодії. Відповідно до цього узагальнення, наука управління [39] вимушена реверсно підпорядковуватися процесам опису і формалізації відносин, вірогідних і розмитих моделей за рекомендаціями [5], що проявляють себе в реальній ситуації ринкового відтворення більш послідовно і наполегливо. Проблема, яка виникає через активізацію феномена «Соціальний капітал» і шляхів накопичення його ресурсу, теж турбує дослідників майже безперервно. Так, у джерелах [13; 19; 22] розкриваються мережа, роль, сутність, цінність та інші ресурсні ознаки соціального капіталу, але вплив чинників на його розвиток достеменно не згадується. Не реєструється такий зв'язок і в авторів більш раннього дослідницького періоду. Наприклад, в джерелах [14; 21; 25]. Не

звертається увага на сутність і функцію соціального капіталу і в попередніх дослідженнях авторів [27–30], де розкривається множина функцій патріотизму і структурного насичення її компонентами, що орієнтують рух на ринкове відтворення і мають посісти чільне місце в педагогічних програмах розвитку молоді. Ефективність різновидів суспільного руху підтверджується в публікації одного з авторів [33, 46], але і в них не робиться наголос на тому, що будь-яка ефективність дії проявляє себе винятково, якщо проявляється сполука трьох функцій, а саме: функції нематеріального активу патріотизму, функції генерації додаткової вартості соціального капіталу і виховної функції гармонійного розвитку людини.

Метою статті є виявлення провідних ознак «Патріотизму» і «Соціального капіталу» та їх функціонального сплаву для використання в доробках матеріального достатку за соціальним потенціалом територіального простору України. Для досягнення мети як інструменти вибрані а) метод додаткового пояснення ознак розвитку процесів, б) засіб відтворення явища, в) подання системного уявлення про індикатори відновлення соціального зв'язку в суспільстві, г) спосіб консолідації зусиль суспільства з виховання в людині конкурентних здатностей і готовності до самопожертви.

Виклад основного матеріалу. Інформаційне підґрунтя, яке вибрано для проведення дослідження, має виняткову відносність щодо реальності настання події, а тому з цього приводу виклад матеріалу потребує проведення низки доказових пояснень за його науково-методичною складовою частиною. Таких пояснень нараховується сім.

Підґрунтя 1. За ринковим сприйняттям розвитку суспільних процесів *в Україні рух до налагодження відносин оцінюється як об'єктивний*, бо народногосподарська система переводиться на вартісно-демократичні основи, що визнаються у світі більш справедливими, лояльними і ефективними. У галузі освітньої системи і психолого-педагогічних наук, через механізми яких якраз і передаються в це дослідження вмотивовані зразки розвитку в людині патріотизму і соціального капіталу, зміни (або неузгодженості) зводяться до:

1) *перегляду положень методологічного забезпечення педагогічної думки.* Суттєва причина полягає в наступному: ідеологічний напрям подання знань і будь-якої інформації за комуністичним тлумаченням змісту оточення змінюється на системну орієнтацію забезпечення переваг ринкового налагодження відносин, до яких українське суспільство тільки-но розпочало звикати. Без додержання положень режиму економії життєзабезпечення багатьох верств населення є проблематичним і навіть не є можливим, а тому вільний вибір все ж таки утискається. Аналіз такого стану

і орієнтовні шляхи руху до ефективності праці в галузі педагогічної діяльності надані в джерелі [34]. Життєзабезпечення педагогічного персоналу є залежним від об'єктивності обліку праці і від засобу регулювання умов оплати праці;

2) *ревізії структури освітньої системи*. Суттєва причина полягає в такому: реєструється втрата засобів на відновлення об'єктів і планових комунікаційних систем фінансування, що давали змогу довгий час балансувати рух на межі ефективності. Управлінське середовище України повертається до розробки національно виважених засобів і методичних прийомів, притаманних ментальності українського народу, але здійснює це повільно. Незважаючи на те, що концептуальні і стратегічні засади є підконтрольними керівництву держави, що прослідковується за змістом розпоряджень про концепцію та стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді, наприклад [1; 2], які, незважаючи навіть на те, що оновлюються, проблему вирішують без будь-якої зміни структури і сутності ефективності. Про щось таке веде мову автор публікації [41], таке ж більш докладніше висвітлюється розробниками методичних документів регіонального значення [3; 35]. За даними цього документа в переліку актуальних залишається 13 і більше проблем. У цьому аналізі на увагу заслуговують ті з них, без врахування яких матеріалізація руху у сфері патріотичного виховання зводиться нанівець. Стверджується таке:

- духовності і моральності у суспільстві вже майже 30 років бракує;
- механізм формування та реалізації державної політики відсутній;
- комунікації з громадянським суспільством втрачені;
- зусилля в галузях політики консолідації суспільства, формування активної громадянської позиції та патріотичної свідомості не є достатніми як з боку держави, так і з боку органів місцевого самоврядування;
- відмінностей, що були б суттєвими, в педагогічних системах відтворення моральних цінностей та серед світоглядних орієнтирів не реєструється;
- єдина державна інформаційно-просвітницька політика не створена;
- нормативно-правова урегульованість сфери відносин розладнана;
- єдині методичні та термінологічні підходи відсутні;
- рівень матеріально-технічного забезпечення інфраструктури низький.

Якщо в цей перелік включити ще й думку аналітика [41] про відсутність конкретності у визначенні загальних ціннісних орієнтирів і індикаторів ефективності, на які спиралась би національна стратегія патріотичного виховання дітей та молоді, то на цьому можна б було завершити розгляд кола

завдань, які мали вирішуватися в державі найближчим часом.

Підґрунтя 2. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України *найкоротшим шляхом для досягнення позитивного результату з вирішення більшості питань, в які включаються і завдання з предмета дослідження, можна здійснювати, розпочинаючи рух із початкового рівня наукового забезпечення, в якому своє місце займають фактори розвитку не ринкових, а постіндустріальних відносин* [47]. Пріоритети та провідні напрями руху мали надати фахівці після створення відповідних інститутів. Але вже тепер і без цих інститутів відомо, що орієнтовне наповнення національного патріотичного виховання зводиться до трьох напрямів методичного забезпечення процесів, а саме:

- усвідомлення значущості суспільних досягнень, інтелектуальних і духовних надбань українського народу, відтворення національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду та збереження і розвиток духовно-моральних цінностей у державі;

- забезпечення сприйняття методів розвитку діяльнісної відданості громадян у розбудові економіки, формування активної громадянської державницької позиції та почуття власної гідності;

- сприяння консолідації громадян навколо національних ідей спільного майбутнього, захисту територіальної цілісності Батьківщини, впровадження реформ і державотворення.

Усі інші проблеми, серед яких своє місце займають а) проблема координованості і злагодженості взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх співпраці з громадськістю, б) проблема формування громадської підтримки суспільних перетворень, розширення ролі громадських об'єднань, підвищення ролі родини, волонтерів та об'єднань активістів, в) проблема контролю ефективності та якості виконуваних заходів, цілеспрямованого та прогнозованого розвитку, мають суто технічний характер і вирішуються за поточним планом.

Підґрунтя 3. *Кожна подія в Україні реєструється на цей час як наслідкова, що залежить від гальмування розвитку економічних і соціальних позицій у державі, бо маємо неузгоджений ресурс людського капіталу, а нарівні цим і відповідний попит на нього, що оцінюється за критерієм втрат виробничої сили як значний. У числовому відображенні він оцінці не піддається, бо те, що з покоління в покоління на засадах уречевлення праці передавалося за виробничим, економічним, політичним чи соціальним досвідом, втратило актуальність чи масштабність. Той самий ресурс громадян, що залишається, виходить із виробничого середовища швидкими темпами із сфери обміну як через вичерпаність віку чи морального*

старіння, так і через свій невисокий рівень адаптації розумової розвиненості до нових технічних умов, бо не в змозі освоїти нове середовище співпраці, в якому треба відтворювати новітні технології [48–50], інші сервісні відносини і більш високі інтенсивні фактори мислення. Аналіз навіяного стану, роздуми і орієнтовні шляхи налагодження руху наводяться у джерелах [26; 45; 47].

Підґрунтя 4. Для включення в аналіз для розгляду заслуговують і деякі інші факти, за якими вносяться відповідні зміни у виробниче, економічне та соціальне середовище держави, але тут за логікою дослідження наведене тільки те їх коло, що є мінімальним і в кожному випадку підводить цей аналіз до висновку, що *економіка України дедалі більше потрапляє під вплив процесів, які гальмують і навіть стопорять дію механізмів набуття громадянами суспільно значущого капіталу за ознаками патріотизму*. За узагальненнями, що наведені у джерелі [16], де зважуються роздуми Л. Гумільова про існування деяких фаз розвитку етносу, виходить, що в Україні, як і в будь-якій іншій державі, втрачається деяка частина професійно підготовленого до праці населення з різних причин, і в тому числі й через виїзд громадян за межі держави по безробіттю, а в активі, в той же час, залишаються в більшості амбітні, але недостатньо творчо налаштовані на працю, емоційно і не зовсім розумово повноцінні робітники, які спрямовують свої зусилля не на творчість, а виключно на безмірне особисте збагачення, що досягається завдяки обіцянкам, прояву обману й ініціативності у сферах неправомірного привласнення грошей, цілющої речовини і цінностей. Їх здатності обмежені байдюванням, байдужістю до оточення та за добором матеріальних здобутків, а фізіологічні завдатки надихають їх виключно на задоволення первісних потреб, що є спонтанними, та зазіхань на розмноження, що є легко досяжними за фізіологічними завдатками. Ознаки прояву інтелекту, налагодженості на безоплатну дію для суспільства і Батьківщини чи щось аналогічне, тим часом, висміюються чи визивають у таких осіб, навіть, прояв гніву. Позбутися такого стану у суспільстві можливість є – за рахунок повернення у вжиток трьох місій, якими виступають а) організованість дії, б) патріотизм особистості і в) соціальний капітал індивіда.

Підґрунтя 5. Вкотре доводиться згадувати, що *на цей час в Україні активуються процеси, за якими реєструється викид фізично здорових, професійно і розумово розвинених індивідів в інші держави, де вони набувають робочої сили за ринковими умовами відтворення продуктив-*

ної сили. Якщо дотримуватися логіки етнологізу Л. Гумільова за трактовкою дослідника [10], то фізичний зміст такого явища є відомим. За її положеннями, покидають державу гармонійно налаштовані, професійно підготовлені і рухливі особистості, в котрих пасіонарність¹ і інстинкт є урівноваженими, а за ними рухаються і теж покидають окремі території держави й ті особи, в котрих пасіонарність є сильнішою за інстинкт.

Ведеться побудова аналізу за таким задумом: *якщо пустити на самовплив такий процес відтоку робочої сили, то він завершиться фатальним наслідком для економіки України*, в якій спостерігається дефіцит робочої сили. Окрім того, фатальність явища дефіциту полягає ще і в тому, що такі соціальні мережі, якими є армія, державна служба, ідеологічні інститути, офіси соціального забезпечення і, зрештою, сама політика, заповнюються особистостями, пасіонарний імпульс яких є нижчим, ніж імпульс інстинкту самозбереження. Таке породжує стереотип розвитку егоїстичної етики і стійкого непотизму [36], а «здатність ухвалювати дієві управлінські рішення мінімізується» [23, с. 95]. Щоб не плутати соціальний капітал із політичним, зазначимо, що згідно з концепцією П. Бурдьє політичний капітал є «кредитом, заснованим на вірі і визнанні, точніше на численних кредитних операціях, за допомогою яких агенти наділяють людину (або предмет) рівно такою владою, яку вони за нею визнають» [8, с. 208], а соціальний капітал є «сукупністю реальних чи потенційних ресурсів, що пов'язані з володінням стійкою мережею більш-менш інституціалізованих відносин знайомств та визнання, іншими словами, з членством у групі» [9]. Є й інші визначення термінів, що опрацьовуються [11; 32; 42]. Вони виглядають більше лаконічними, але ті, що наводяться тут, – є провідними. Увага дослідження зосереджується на прагматичному підґрунті зв'язку капіталів: і той, і інший сходяться «у здатності довіряти», яка формується в соціальних мережах довіри [20].

Підґрунтя 6. Кожна з груп модельних підходів, що впроваджуються в обіг економічного аналізу, визнається доцільною, якщо орієнтується на рух перетворень, які за особистим спектром властивостей відтворювальних процесів, обмежуючих нормативів і орієнтовних еталонів цінності впливають на реальне економічне, політичне чи соціальне середовище та їх сполуки. Як і в інших випадках, які є відомими загалом з економічної теорії, в такому разі суспільство цікавиться вирішенням питання – *де той момент, коли в недалекому майбутньому проявиться у відносинах прагматична цінність зусиль і зросте багатство держави, що фокусується в ресурсі здобутої вигоди*. Для досягнення зазначеної вигоди органам влади треба проявляти інтерес до прояву турботи щодо підтримки темпів випереджального

¹ Пасіонарність визначає здатність психіки і поведінки особи до прояву активності, яка пов'язується з прагненням до неразової наднапруги та певної жертвності заради досягнення окресленої мети.

розвитку продуктивної сили під потреби держави. Таке в дійсності й підпорядковується надіям, але фізично, розумово і професійно підготовлене населення, коли втрачається попит у державі, сплавляється за могутніми потоками попиту на робочу силу за кордон, не створюючи, що є природним, на освітній території Батьківщини очікуваної доданої вартості. Остання функція, до того ж має в будь-якому разі бути ще й спрямованою на задоволення асортиментного попиту населення, що виникає на вироби, послуги і товари під впливом зростаючого запиту. Механічно створюється такий механізм, що діє не на користь України: зростаюча вартість себе проявляє деінде і повсюдно, а власне задоволення потреби у вітчизняній державі не настає, бо національний виробник освоює технології потрібної якості вже в іншій державі. Тобто зусилля держави, яка виховує, навчає людину, розвиває її досвід і наділяє її рисами соціального ресурсу, придатного для капіталізації, очікує від неї деякої якості *ресурсу групової солідарності*, і в будь-якому її варіанті сприйняття еквіваленту доданої вартості марне. Причина настання такого стану зрозуміла без додаткового дослідження: в Україні умови для досягнення ресурсу *групової солідарності* не створюються, а тому втрачається сенс розмовляти про співпрацю, бо треба винайти матеріальне середовище для фізіологічного виживання. На думку, що спала науковцю [16, с. 168], відповідний рух до *ресурсу групової солідарності* є відчутним тільки у тому разі, якщо є поєднання кількох індивідуальних ресурсів, які не поглинають один одного, а посилюють результуючу. Серед них ресурс 1) здобутих вигод від руху, 2) від застосування досвіду штучно заснованих практик, 3) отриманий дохід від суспільного обміну виробленим продуктом, 4) здобутків від політичних, соціально-економічних дій, заходів, обставин і умов руху як реакції на зміни в оточенні, якщо виникають. Щоб не повертатися до цього мотиву предмета розгляду кілька разів, скажемо задля уточнення також і про таке: загалом те, що визначається, означає ще й *прояв якості соціального зв'язку*, в якому поєднання більшості ресурсів якраз і має перерости в *груповий ресурс*. Останнє і є тією координатою здобутку, яку можна визнати як результуючу *виклику, практики чи сили координованих суспільних зусиль спільно із зусиллями владних структур і патріотично налаштованих освічених громадян*. Останнє наближає суспільство до реєстрації безперечного моменту істини набуття цінності дії у сферах порядку, привласнення і споживання. Розглядаючи фізичну сутність сплаву соціального капіталу, колективної довіри, пасіонарності нації і патріотизму за єдністю умовних здобутків, В.М. Жеребін [16, с. 168] зводить думку до узагальнення предмета розгляду: «Зв'язки між економіч-

ним розвитком суспільства і розміром сукупного соціального капіталу опосередковані політичним ладом, релігійними традиціями, домінуючими цінностями. Соціальний капітал є суспільним благом, але створюється вільним і раціональним індивідуумом для досягнення особистих вигод». Не можна не приєднатися до думки через те, що твердження набуває глибинного значення і сприймається у викладі як алгоритм існування будь-якої навмання взятої соціальної системи. За сприйняттям цього алгоритму підтверджується і практичне значення положень аналітика [9], що в реальності сучасного буття має підтримувати складники додержання а) соціального контракту, б) набору соціальних норм, в) форм соціальних обмінів і г) законів базового рівня довіри.

Підґрунтя 7. Якщо розглядати положення, за яким визначається злиття теорії з практикою як наявне в дійсності, то *крайнощі сходяться, і для них висхідними полюсами якраз і виступають «Патріотизм» і «Соціальний капітал»*. Щоб вести мову про існування між ними громадянського, державницького, соціального чи будь-якого іншого, наприклад віртуального, ментального чи філософського, зв'язку, що володіє сенсом практичного застосування в конкретній системі чи ситуації, то *треба навчитися розрізняти низку системних індикаторів, знання про яких дасть змогу утримувати в пам'яті змістовну інформацію* (зачіпку, занозу, координату, позначку, репер, сигнал, ціль). Значення події, про яку йдеться, таке: вона має нагадувати персоніфікатору дії невпинно, в будь-якому місці чи оточенні і підтверджувати постійно деякий розвиток соціального капіталу належного рівня і користування ним. Якщо прив'язуватись до рівнів інфраструктури управління, яких на шляху розвитку людини виникає множина [43], що розгалужується за кар'єрними варіантами життєзабезпечення, а нарівні з цим і штучних систем, виникає варіабельність вибору, що корелюють з індикаторами довіри, яких у природі безліч. Такі індикатори запускаються штучно за потребою фахівця і система йому підкоряється, але, знову ж, пов'язується такий рух із потребами держави, виробничого об'єднання чи чуттєвого стану самої особистості. Найбільш типовий зв'язок виникає 1) між громадянами і партнерами держави, в середовищах міжетнічних об'єднань, владних структур організації безпеки і порядку, виконавчих структур забезпечення впорядкованого руху і їх парних сполук, 2) у процесі виникнення нових шляхів забезпечення добробуту, віри в майбутнє, спокою, налагодження якості побуту, 3) в процесі розвитку умов досяжності для суспільного користування суспільними сферами, міжособистісними і соціальними мережами, засобами і фондами економічного, соціального забезпечення і інституалізації. Засоби досягнення мети є, наприклад, у джерелах [6; 7].

Отже, про патріотизм і соціальний капітал, що тісно пов'язані між собою, приховані від стороннього ока і тісно переплетені, про їхній зміст і сутність суспільство згадує в часи лихоліття, природних катаклізмів чи буремних збуджень, бо найчастіше в такий період втрачається орієнтація людини на класичний шлях руху до спасіння життя. Причина втрати орієнтації не є прогнозовано визначеною на нові умови співіснування і подолання перепон. Зазвичай війни, кліматичні катастрофи і економічні протиріччя за своїми механізмами прояву можуть збурювати ситуацію суперечності в середовищах пересічних громадян любої країни, навіть тієї, що має надвисокий рівень достатку, матеріальної стабільності, фізичної і розумової розвиненості громадян, але і в цих країнах зберігається надмірна психічна збуджувальність і тривожність індивідів. І якщо більша частина населення сприймає незгоди і суперечності, що виникають як свої, то вона включається до процесів їх вирішення. Для цього винаходиться й активується та чи інша політична технологія, яких у практиці сучасних взаємин є множина [17], рух за якими дає людині надію на досягнення стабільності, примноження багатства чи тимчасового затишшя. Ними якраз, особливо в періоди неспокою, який привноситься перехідними економіками, зламами в соціально-економічних укладах чи змінами в існуванні при розвалі великих економічних систем і наповнюється політична сфера діяльності повсюдно. Мотиви активізації проявляють себе за такими позовами: 1) як «проблематика соціального й політичного конфлікту та осмислення ролі інформації в політизації й ескалації конкурентних взаємодій у світовій науці» [37, с. 27]; 2) як «ймовірнісна модель історичної творчості» [4, с. 145]. У середовищі політичних і соціальних наук і той, і інший позови відповідають політико-культурному оснащенню свідомості громадян знаннями і життєвим досвідом. Така сфера дослідництва, діяльності і співпраці зумовлюється детермінацією соціальних процесів іншими цілями, цінностями і культурними пріоритетами, які дають змогу вести освітню, агітаційну і пропагандистську роботу політичній силі чи об'єднанням громадян, а тому і заволодівати прихильністю контрольованої маси населення пришивдшено, бо сам процес володіє магією обіцянок, які, власне, для деякої частини його учасників і матеріалізуються. Тобто останнє є безпрограшним варіантом ведення політичної гри, але не є обов'язковим джерелом суспільного руху до перетворень і справедливого розподілу блага. Якщо детальніше розглядати політичний рух, можна дійти висновку, що така діяльність спрямовується з самого її початку на набуття, утримання та використання переваги у сфері влади [31, с. 4]. Таке має зиск для деякої страти населення і її

керівників. *Досягнення наміру матеріалізації ідеї забезпечується втягненням у процес взаємної дії маси людей, що визнається значною, за рахунок чого і формується засіб угамування і утихомирення деякої її частини завдяки позитивному сприйняттю висунутих ідей, а відповідно до цього, і подолання на деякий час суперечностей у суспільстві, які з хаосу на еволюційних починаннях переростають у порядок.* Це все, що тут є узагальненим, і є загальноовизначеним, що стосується підготовки до сприйняття значення патріотизму в періоди зламу соціально-економічних укладів, настання матеріальних негараздів, розрухи в галузях виробництва чи економіки. У такий момент, щоб переоснастити функцію патріотизму новими цінностями і повернути суспільство на шлях відновлення в людині соціального капіталу, який у періоди негараздів зазвичай втрачається, треба попередньо прояснювати питання корисності політики. Саме корисністю, що стоїть за політичними поглядами й усвідомленнями особистості, визначається сутність її патріотизму на перехідних етапах руху держави.

Отже, щоб визначитися з почуттям корисності політики як одного з процесів людської діяльності, треба перейти до сприйняття положення, що формулюється за тезою [23]: *політика є підмурком політичного капіталу і сприяє встановленню порядку, якому підкоряються на деякий час більшість членів суспільства.* Досягається такий стан припливу маси більшості в організацію за ознакою партійної приналежності якщо утверджується впливова ідея, що дає змогу об'єднати однодумців, партійній більшості – заволодіти одноосібно державним управлінням, під яким криються функції державних органів влади без будь-яких упереджувальних заходів до неї. Тобто політичній силі, що має бути єдиною, підкорюється дія всіх гілок контролю подій у галузях політики, економіки та самоврядування. Тоді регулюванню підлягають а) політичні, б) соціальні, в) економічні, г) виробничі процеси, отже, в обов'язковому порядку мають змінюватися пріоритети патріотизму деяких верст населення. Тобто політичний рух виводить населення на нове коло якостей, але прикінцеве його значення пов'язується неодмінно з державним управлінням, в якому дзеркально налагоджується діяльність органів державної влади та їх посадових персоніфікаторів, яка спрямовується на здійснення політики [31, с. 4], затвердженої партійно підпорядкованою владною структурою. За такою позицією привласнення співдії формується множина джерел матеріальної вигоди для керівництва і фінансового забезпечення партії, а для пересічних її членів розробляється штучна платформа для сприйняття ідеологічної основи патріотичного руху і матеріальної підтримки цього руху. Тобто якщо елементи співдії (не важливо,

які вони: партійні, економічні чи соціальні) змінюються, відповідно, змінюються і умови сприйняття патріотизму.

Соціальний капітал своєю чергою має інші, ніж патріотизм, витoki. Для з'ясування його сутності звернемося до визначень [9], що сформулювали платформу його сутності. Соціальний капітал є 1) продуктом суспільного виробництва і обміну діяльністю, 2) засобом досягнення групової солідарності чи 3) ресурсом здобуття вигод. Незважаючи на ту обставину, що витоків є більше, ніж наведено тут, цих трьох досить, щоб перейти до здійснення систематизації індикаторів. Очікує застереження таке положення: і соціальний капітал, і патріотизм формують навколо себе масу індикаторів відтворення і розвитку держави, економіки, організації, людини, але ресурс як соціального капіталу, так і *ресурс патріотизму схильні до втрати якості в часи лихоліття та економічних перебудов і трансформацій, і на допомогу відновлення рівноваги приходить освітня система.*

Модельні складники індикаторів визначаються і подаються в послідовності, в якій своє місце займають *А. Патріотизм, Б. Соціальний капітал, В. Освітня система.*

А. Патріотизм. Розглядається за алгоритмом сплаву функцій а) компонентів єдності, сили і стійкості нації, прикмет, б) сприйняття природності оточення та відтворення соціальних сторін приналежності до генотипу, звичаїв, язика, глибинного почуття любові до Батьківщини і беззавітного служіння їй і своєму народові, характеристик, в) стану і розмаїття можливостей нації і соціумів. Щоб такий сплав знаходився у постійному русі, що піддається турбулентності, збірна команда взаємодії тримається на родинному зв'язку, почуттях солідарності та прив'язаності до групового осередку, культурного середовища чи додержання вимог громадянськості. Функціональна залежність від природного почуття боргу переростає в духовне сприйняття здійснення руху, обов'язку і чесноти, які, власне, і виводять людину на спіраль освіти, розвитку інтелекту, трансформації розуму і потягу до забезпечення гідного існування. У такому сприйнятті для того, щоб визначити суспільне значення патріотизму, треба домовитися спочатку про зміст а) його об'єднуючого механізму чи духовні засади щодо фізичного руху в оточенні, щодо об'єднання ідей, дії, б) вільний вибір, легальну лояльність, партнерську вірність зобов'язанням і домовленостям, в) почуття власної гідності, честі і здатність щодо додержання законів, виконання заходів місцевого самоврядування, що відповідають правосвідомості².

² Правосвідомість – це здатність до додержання законів і виконання податкових зобов'язань, це спільність духовної свідомості і сімейного життєзабезпечення, бажання до служби у державних органах і до культурної творчості тощо.

Щодо патріотизму є кілька груп індикаторів, які залежать від якості руху, а саме:

1) *індикатори економічного руху.* За фізичною сутністю відтворюється сукупність адекватних макроекономічних індикаторів побудови моделей розвитку суспільних процесів у державі, зокрема умов стабілізації економіки в період соціально-економічного налагодження розвитку і трансформації відносин. Своє значення мають критерії абсолютизації економічних показників валового внутрішнього продукту, національного доходу і національного багатства, платіжного балансу і т. ін. та їх неодмінного приросту в розрахунку на душу населення, середньодушового наявного доходу населення, величини інвестицій, заощаджень та споживання на душу населення. Підсумковими індикаторами визнаються: а) індикатор зростання загального добробуту і б) індикатор розподілу людських, матеріальних і фінансових ресурсів;

2) *індикатори відтворення рівня стабільності інфраструктури* галузевого розвитку регіону, агропромислового комплексу, сільського господарства, виробничих та сировинних сфер. За фізичною сутністю відтворюється процес розвитку продуктивних сил держави під впливом оновлення виробничо-технологічного потенціалу території. Своє значення має критерій перевищення обсягів виробництва над розмірами особистих потреб громадян суспільства. Підсумковими індикаторами визнаються: а) індикатор якості життя, б) індикатор активності населення і в) індикатор подолання тягот долі;

3) *індикатори динаміки зростання здоров'я* громадян, освітнього потенціалу населення, залученості його верств до культурно-оздоровчих проєктів держави. За фізичною сутністю відтворюється процеси відновлення економічно виправданого співвідношення продуктивності праці і ефективності виробництва [15]. Своє значення мають критерії впливу на людину виховного, економічного, педагогічного та технологічного оточення, коли відображається залежність процесу розвитку людини від прогресивності застосовуваних педагогічних програм і засобів викладання знань. Підсумковими індикаторами визнаються: а) індикатор школи розвитку пам'яті, б) індикатор школи життя, в) індикатор досяжності освітніх проєктів, г) індикатор якості середовища виховання, ґ) індикатор якості середовища навчання, д) індикатор розвиненості психофізіологічних задатків особистості.

Б. Соціальний капітал. Розглядається за алгоритмом сплаву функцій 1) соціально-економічних обставин та умов, що визнаються історичним рухом накопичення багатства, 2) групового ресурсу і зв'язку з а) економічним розвитком суспільства і б) розміром сукупного соціального капіталу, які узгоджуються з домінантами соціально-економічного укладу, релігійно-ідейних та матеріально-спо-

живчих цінностей і, зрештою, з г) результуючою суспільного блага, що, власне, забезпечує життєздатність. Щоб такий сплав знаходився у постійному русі (турбулентності), суспільство забезпечується соціальною мережею, яка сприяє доступу громадян до суспільних організацій, підприємств, фірм і працедавців, що знаходяться в різних державах, виходу з міжособистісного рівня взаємин на рівень спонтанно виникаючих утворень і т. ін. За модельною складовою частиною «*Соціальний капітал*» провідним індикатором є *індикатор якості життя*. Формується він за таким алгоритмом дії: життя забезпечується активністю населення в галузях виробництва цілющої речовини і корисної енергії. Виробництво, що розглядається як форма життєдіяльності людини, забезпечується за сполукою соціального контракту, кодексу соціальних норм, дієвої форми обміну діяльністю і на умовах додержання базового рівня довіри. Щоб рухатися у виробничому просторі, людині треба набутися належних досвіду і знання професійної поведінки на робочому місті, відчувати повагу до членів колективної взаємодії та дотримуватися кодексів спілкування і налагодження взаємин із представниками інститутів державного, системо-утворюючого і структурно-логічного управління та регулювання відносинами. Таке дає змогу людині залежно від завдань і намірів, що перед нею виникають, налагоджувати і змінювати неформальні економічні та соціальні відносини в суспільстві, самій пристосовуватися до владно-управлінської і соціально-економічної мережі, у злагоді з критеріями професіональності [40] спритності і таланту зайняти відповідний щабель в ієрархії виробничого відтворення чи державного управління. На фізичному рівні залишається проблема розвитку в собі належного рівня витримки і майстерності, спокою і толерантності, які споживаються у формі міжособистісної взаємодії, вжитку сили і біологічної енергії.

В. Освітня система. Розглядається за алгоритмом сплаву функцій як консолідатор цілеспрямованого розвитку людини. За фізичною сутністю відтворюється як індикатор морально вираженої, фізично здатної і розумово розвиненої конкурентоспроможної особистості.

Висновки і пропозиції. 1. За предметом дослідження визначається багаторядні уявлення про сутність, ресурс і зв'язок патріотизму і соціального капіталу як явищ, у розвитку і накопиченні ресурсу яких свою роль відіграють освітня система держави і нові організаційно-методичні умови дії. За ознаками розвитку і руху множини процесів виявляється *об'єктивний процес розвитку в Україні економічних відносин* за досліджуваними явищами.

А. За нематеріальним активом патріотизму людина накопичує в собі ресурс розвиненості гро-

мадського почуття віри в Батьківщину та готовності до застосування особистих уявлень і енергії, знань, навичок і умінь на її благо, бо це є засобом не тільки єднання нації та стабілізації економіки, але й особистого розвитку, дійовим інструментом консолідації зусиль таких самих громадян для виконання загальнонаціональних завдань. В Україні в перехідний період [38] такий ресурс отримує в осередках поштовх завдяки благодійності, волонтерству та самовідданості населення як у зонах військового протистояння, так і на територіях промислової розрухи.

Б. За генерацією додаткової вартості соціального капіталу активується механізм накопичення в людині, організації, державі ресурсу для отримання вигод, бо це є засобом соціально-політичного налагодження особистості на дію як дійового інструменту для розвитку і послідовної активізації рушійної сили громадянського суспільства. В Україні в перехідний період такий ресурс отримує значення фактора розвитку досвіду руху суспільних процесів в ринковому середовищі.

В. За рухом освітньої системи, виховної та педагогічної думки консолідуються процеси розвинення гармонійних починань сприйняття реальності в оточенні, яке штучно переорієнтовується на еволюційне відродження ринкового відтворення життєзабезпечення.

2. Поєднання соціально-економічної і педагогіко-виховної еволюції відносин у період переорієнтації свідомості громадян на демократичне співробітництво на засадах розвинення патріотизму і соціального капіталу як *рухливої енергії свідомого громадянина постіндустріального суспільства* є єдиним варіантом для виявлення істини, переорієнтації і активізації руху. В Україні відповідні засади дають змогу винаходити нові форми і варіанти розвинення виробничої сили, наповнюючи її якісно особливою формою капіталу, що є гнучкою щодо ув'язки виробничих, владних, економічних, політичних і соціальних галузей людської діяльності.

Пропозиції з приводу продовження дослідження. Очікують свого моменту а) дослідження педагогічної технології, що засноване на знаннях про ринкову економіку, її важелі і налагодження ринкових відносин, управлінські регулятори та зв'язки положень новітніх педагогічних технологій, б) розроблення й уточнення науково-практичної моделі правового забезпечення та режимного регулювання процесів просування технологій нововведень із наміром вдосконалювати законодавство, а отже, і методичне сприйняття відповідних знань на державному рівні. Досліджувана проблема полягає ще й в тому, щоб створити варіанти рухомої послідовності і зв'язати в єдину систему динаміку подій сучасності, що засновані на елементах організованості, патріотизму

і соціального капіталу, включити в наукове користування інструментарію формування залежностей між знову виникаючими характеристиками та доцільністю їх структурованого використання у виховних, освітніх та педагогічних процесах, що відрізняються за складовою частиною фрактальності [24]. Потреби суспільства такі: *є нагальна необхідність вивчати закономірності і тенденції, риси і особливості процесів суспільного розвитку, накопичення досвіду і просторового руху верств населення на теренах зайнятості*, щоб посилити громадянську позицію відповідальності населення, а отже, поповнити продуктивну силу України, не очікуючи настання втрат практики.

Список використаної літератури:

1. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки : Указ Президента України від 18 травня 2019 р. № 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580/2015#Text>.
2. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : Наказ МОН України від 29 липня 2019 р. № 1038. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf>.
3. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді в місті Боярка на 2019–2020 роки від 8 листопада 2018 р. URL: https://mistoboyarka.gov.ua/miska_rada/normatyvni_akty/stratehiia_natsionalno-patriotychnoho_vykhovannia_ditei_ta_molodi_v_misti_boiarka_na_2019_2020_roky.html.
4. Андреева О. Цивілізаційний підхід як інструмент політичного пізнання. *Сучасна українська політика: політики і політологи про неї*. Київ : Український центр політичного менеджменту, 2008. С. 140–147.
5. Білоцерківський О.Б., Ширяєва Н.В., Замула О.О. Економіко-математичне моделювання. Харків : НТУ «ХПІ», 2010. 108 с.
6. Богомазова В.М. Система індикаторів економічного зростання. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 6(133). С. 40–49.
7. Бондаренко М.Ю. Соціальний капітал як основа розвитку громадянського суспільства. *Соціальний капітал як основа розвитку громадянського суспільства*. 2011. № 2. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Bondarenko.pdf>.
8. Бурдые П. Политический капитал. *Социология политики*. Москва : Socio-Logos, 1993. С. 208–215.
9. Бурдые П. Формы капитала. *Экономическая социология*. 2002. № 5. Т. 3. С. 60–74.
10. Владимиров А.И. Логика этногенеза и пассионарности основных современных геополитических игроков и императивы национальной стратегии России. *Плещадарм*. 2003. № 4-5 (9-10). С. 4–35.
11. Галкин А.А. Дефицит политического доверия и пути его преодоления. *Власть*. 1998. № 11. URL: <http://old.nasledie.ru/persstr/persona/galkin/article.php?art=23>.
12. Геєць В.М. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави. Київ : НВЦ НБУВ, 2009. 688 с.
13. Грішнова О.А., Кочума І.Ю. Соціальний капітал у системі економічних ресурсів. *Соціоекономіка*. Донецьк, 2011. С. 38–49.
14. Гугнін Е., Чепак В. Феномен соціального капіталу. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2001. № 1. С. 49–57.
15. Дубовой О.В., Саєнко В.Г. Збереження здоров'я студентської молоді – запорука ефективного розвитку держави. *Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2013: mater. IX Miedzynar. nauk.-prakt. konf. Przemysl: Nauka i studia*, 2013. Vol 25. Str. 17–22.
16. Жеребин В.М. Социальный капитал, патриотизм и пассионарность нации. *Вестник Воронежского государственного университета инженерных технологий*. 2012. № 2. С. 168–174.
17. Жиган Д.Ф. Політичні технології: теоретико-методологічні засади дослідження політичних технологій. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2014. Вип. 64. С. 466–474.
18. Заклекта О.С., Шиманська О.П. Проблеми економічної політики: теоретичні засади та український контекст. *Ефективна економіка*. 2016. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_5_48.
19. Карпова І.В. Феномен соціального капіталу: зміст та фактори нагромадження. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3412>.
20. Колодій А. Соціальний і політичний капітал та їх вплив на довіру до публічної влади. *Творення простору суспільної довіри в Україні ХХІ століття* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2017. С. 193–201.
21. Коулмен Дж. Капитал социальный и человеческий. *Общественные науки и современность*. 2001. № 3. С. 124–142.
22. Кочума І.Ю. Соціальний капітал як чинник підвищення ефективності використання економічного потенціалу. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : збірник наук. праць. 2014. Вип. 40. С. 146–154.
23. Лісеєнко О. Динаміка політичного капіталу в Україні. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1(10). С. 90–96.

24. Мандельброт Б. Фрактальная геометрия природы. Минск : Книжный Дом, 2001. 656 с.
25. Натаем Н. Процветающая комьюнити, социальный капитал и общественная жизнь. *Мировая экономика и международные отношения*. 2003. № 4. С. 77–86.
26. Полулященко Ю.М., Саенко В.Г., Толчева А.В. Органическая основа профессиональной подготовки человека к целесообразной деятельности. *Актуальные проблемы профессионального образования в Республике Беларусь и за рубежом* : V Междун. науч.-практ. конф. Витебск : МИТСО, 2017. Ч. 1. С. 262–265.
27. Полулященко Ю.М., Саенко В.Г., Толчева Г.В. Генерацийний процес кумуляції патріотизму за сутністю фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів : НУЧК, 2019. Вип. 3(159). С. 188–194.
28. Полулященко Ю.М., Саенко В.Г., Толчева Г.В. Категоризація патріотизму за властивостями фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 65(1). С. 57–63.
29. Полулященко Ю.М., Саенко В.Г., Толчева Г.В., Błaszczyszyn M. Феноменологічна редукція ідеї підготовки учителя фізичної культури для виховання патріотичних цінностей. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка (пед. науки)*. 2019. № 4(327). Ч. 1. С. 71–83.
30. Полулященко Ю.М., Толчева Г.В., Саенко В.Г. Логістика підготовки учителя з фізичної культури до формування патріотичних цінностей у молоді. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 67. С. 209–213.
31. Ребкало В.А., Афонін Е.А., Шахов В.А. Системні чинники взаємодії політики і управління : наук. розробка. Київ : НАДУ, 2010. 40 с.
32. Руденко А.Ф. Метаморфози політичного капіталу. URL: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Politologia/64246.doc.htm.
33. Саенко В.Г. Визуализация восприятия педагогической мыслью управленческой субстанции неопределенности. *Improving the Life Quality: View of Scientists*. Volume of Scientific Papers. The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. P. 65–79.
34. Саенко Г.В., Саенко В.Г., Саенко В.Г. Формування мислення і розвинення енергії викладача з економіки: поглиблення накопичення. Бердянськ-Луганськ : БДПУ; СПД Резніков В.С., 2014. 543 с.
35. Саенко В.Г. Механізм фінансування закладів загальної середньої освіти в регіоні. *Вісник молодих учених*: 36. наук. праць. Луганськ : Вид-во ЛНПУ «Альма-матер», 2005. С. 74–80.
36. Сахань О.М. Проблема непотизму в сучасному українському суспільстві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 2(33). С. 189–209.
37. Титаренко О. Технології як складова публічної політики та управління. *Сучасна українська політика: політики і політологи про неї*. Київ : Український центр політичного менеджменту, 2008. 152 с.
38. Толчева А.В., Горягина Т.А. Переходной экономикой формируется новый тип экономического мышления. *Соціально-економічні проблеми перетворення громадянського суспільства: сучасне і майбутнє*. Луганськ : Вид-во ЛНДІ соціально-трудових відносин, 2004. С. 82–86.
39. Толчева А.В., Саенко В.Г. Стили управления и демократизация в процессе управления. *Вища освіта та економічні науки*. 2004. № 2. С. 37–39.
40. Толчева Г.В. Характеристика прогнозування соціально-економічного розвитку держави. *Налогообложение в промышленном регионе: теория, практика и перспективы развития*. Донецк : Изд-во ДонДУЭТ имени М. Туган-Барановского, 2004. С. 296–302.
41. Філіпчук Н. Індикатор патріотизму. *Голос України*. 2008. 22 серпня.
42. Шаповаленко М.В. Складові політичної стабільності в умовах трансформації суспільства. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна*. 2014. № 1111. Вип. 26. С. 5–10.
43. Шаповалова Т.В., Саенко В.Г., Толчева Г.В. Людина як суб'єкт соціального розвитку і головний чинник моделі самодостатності. *Організація самодостатності промислового регіону: проблеми ринку, економіки і бізнесу*. Луганськ : Вид-во ЛІПСТ, 2007. С. 211–214.
44. Шаров О.М. Синдром невизначеності української економіки. *Економіка України*. 2015. № 6. С. 61–65.
45. Błaszczyszyn M., Саенко В.Г., Толчева Г.В. Утвердження положень фізичної культури у Європейському педагогічному просторі за духовно-моральною цінністю. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. 2018. № 4(318). Ч. 1. С. 6–15.
46. Saienko G.V., Saienko V.G. Technological imperatives of spatial economics: positions for recognition and control. *Modern Technologies in Economy and Management* : Collective Scientific Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. T. 1. P. 375–387.
47. Saienko V. Relationship processes in business: monograph. Opole: Publishing house of the Academy of management and administration in Opole, 2019. 160 p.

48. Saienko V.G., Tolchieva H.V. Conceptual community of psychological pedagogy challenges of human intelligence by influence of development of enterprise function. *Mechanisms of stimulation of socio-economic development of regions in conditions of transformation*: Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. P. 302–313.
49. Saienko V.G., Tolchieva H.V. Monitoring of the methodological provisions of management of the latest technologies of education. *Modern Technologies in Education*: Collective Scientific Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. T. 2, P. 420–433.
50. Voronin D.M., Saienko V.G., Tolchieva H.V. Digital Transformation of Pedagogical Education at the University. Proceedings of the International Scientific Conference “*Digitalization of Education: History, Trends and Prospects*” (DETP 2020), 2020. P. 760–766.

Poluliashchenko I., Tolchieva H., Saienko V. Patriotism and social capital as a family of indicators of a person's pedagogical attitude to action

The article is devoted to the consideration of patriotism and social capital by the connections and mechanisms of their mental origin, which accelerate the educational, pedagogical and pedagogical activities on the way to the establishment of market processes in Ukraine. Acceleration is confirmed if the combination of the function of the intangible asset of patriotism, the function of generating additional value of social capital and the educational function of the development of a competitive person. The means of subsistence is an indicator of the development of an event, nation or person, which is achieved through external pedagogical influence. The external environment for the educational system forms the basis, which according to the market perception of reality allows the perception of social processes to be perceived as objective, because the economic system is translated into democratic foundations, and the selected industry transmits motivated patterns of human opportunities of society. Patriotism in its primary origin and alloy of functions combines components of unity, strength and stability of the nation on the basis of perception of naturalness of the environment and reproduction of social features of belonging to genotype, customs, language, deep love for the Motherland and selfless service to it and its people. this driving states and the diversity of human resource opportunities; social capital on the same requirements combines the relationship to the components of socio-economic circumstances and conditions of accumulation of group resources by establishing a link between economic development of society and the size of total capital, consistent with the dominants of socio-economic structure, religious and material-consumer values; the educational system combines the function of the organizer of educational and pedagogical influence on the person, acting as the consolidator of processes of development of harmonious beginnings of perception of reality by personifiers of patriotism and social capital on market orientation of the state on reproduction of life support.

Key words: patriotism, social capital, market reproduction, development indicator, development function of the event.